

Andrzej LIMAŃSKI
Uniwersytet Śląski
andrzejlimanski@interia.pl
Ireneusz DRABIK
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
i.drabik@wp.pl

RYZIKO LOKALIZACJI BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH

Streszczenie. W artykule, w części teoretycznej przedstawiono istotę pojęcia lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Zdefiniowano również atrakcyjność inwestycyjną oraz scharakteryzowano jej podstawowe czynniki, które wpływają na zakres i poziom ryzyka lokalizacji BIZ. Są to takie czynniki jak: dostępność transportowa, koszty pracy, wielkość i jakość zasobów pracy, chłonność rynku zbytu, poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej i społecznej, poziom rozwoju gospodarczego, poziom bezpieczeństwa powszechnego, aktywność obszaru względem inwestorów. W części empirycznej przedstawiono wyniki badań firmy doradczej Ernst & Young, dotyczące ryzyka lokalizacji BIZ w Polsce w kontekście przepływów kapitałowych w Europie i na świecie.

Słowa kluczowe: ryzyko, bezpośrednie inwestycje zagraniczne, atrakcyjność inwestycyjna

FOREIGN DIRECT INVESTMENT LOCATION RISK

Summary. The theoretical part of the paper presents the essence of the concept of the location of foreign direct investment (FDI). Investment attractiveness is defined and the basic factors thereof affecting the extent and level of risk related to the FDI location are characterized. The factors include transport availability, labour costs, the size and quality of labour resources, the product marketability, the level of the economic and social infrastructure development, the level of economic development, the level of general security and the investor-oriented activity of the area. The empirical part presents the results of the study conducted by the Ernst & Young consultancy company on the risk related to the FDI location in Poland in the context of capital flows in Europe and worldwide.

Keywords: risk, foreign direct investment, investment attractiveness

Wprowadzenie

Przedsiębiorstwo podejmujące decyzję o realizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) i wybierające konkretne miejsce (lokalizację) prowadzenia działalności gospodarczej (kraj, region) ma świadomość związanego z tym ryzyka. Wynika ono z niepewności co do prawidłowości identyfikacji przesłanek tej decyzji oraz ich przyszłego kształtu, w tym wymagań przyszłej działalności względem lokalnego otoczenia, a także wymagań otoczenia w stosunku do przedsiębiorstwa, aby inwestycja mogła być uznana jako ekonomicznie efektywna. Ryzyko związane z decyzją lokalizacyjną jest więc funkcją niepewności co do traktowanego dynamicznie rzeczywistego stanu zespołu czynników, które przyczyniają się do tworzenia warunków decyzyjnych umiejscowienia i funkcjonowania danego przedsiębiorstwa w określonej przestrzeni geograficznej i społeczno-gospodarczej, jak również zmieniających się oczekiwań względem tego stanu. Ocena ryzyka lokalizacji BIZ powinna być jedną z podstawowych czynności związanych z realizacją konkretnego przedsięwzięcia gospodarczego w danym miejscu i należy jej dokonywać zarówno przed jego podjęciem, jak też ponawiać w trakcie jego trwania.

Celem artykułu jest identyfikacja i charakterystyka pojęcia lokalizacji bezpośrednich oraz sposobów jej rozumienia, a także atrakcyjności inwestycyjnej i czynników decydujących o zakresie i poziomie ryzyka lokalizacji BIZ. W artykule przedstawiono również wyniki badań firmy doradczej Ernst & Young prowadzonych na temat ryzyka lokalizacji BIZ w Polsce na tle tendencji europejskich i światowych.

1. Lokalizacja bezpośrednich inwestycji zagranicznych jako kategoria ekonomiczna

Wzajemne powiązania pomiędzy inwestorem zagranicznym a krajem lokalizacji BIZ polegają na tym, że inwestor dostarcza środków o charakterze materialnym (w tym głównie kapitał finansowy, technologię i środki produkcji) i niematerialnym (np. rozpoznawalna marka, know-how), natomiast kraj przyjmujący zobowiązuje się zapewnić inwestorowi warunki funkcjonowania zabezpieczające jego interesy. Warto podkreślić, że interesy inwestorów zagranicznych nie zawsze są zgodne z interesami i oczekiwaniami kraju przyjmującego. Inwestorzy kierują swoje środki przede wszystkim do krajów i sektorów, w których oczekują najwyższej efektywności i jednocześnie bezpieczeństwa prowadzenia działalności gospodarczej. Dla krajów przyjmujących z kolei najbardziej pożądane są inwestycje, które w najwyższym stopniu przyczyniają się do stymulowania i dynamizowania rozwoju i wzrostu gospodarczego [11, s. 7-28; 2, s. 291-314; 3, s. 107-118].

Prawidłowa lokalizacja BIZ jest zasadniczym źródłem przewagi konkurencyjnej i sukcesu przedsiębiorstwa realizującego tę najbardziej zaawansowaną i potencjalnie najbardziej zyskową, a jednocześnie charakteryzującą się największym ryzykiem formę internacjonalizacji działalności. Lokalizacja inwestycji może być rozumiana na różne sposoby. Po pierwsze, oznacza działanie zmierzające do wybrania dla danego przedsiębiorstwa miejsca poza granicami kraju macierzystego, w którym będzie ono realizowało swoją misję prowadząc w określony sposób działalność gospodarczą danego rodzaju. Wybór ten powinien być dokonywany świadomie i poprzedzony wnikliwą analizą różnych wariantów lokalizacyjnych w poszczególnych krajach i regionach, przy czym przedmiotem analizy są warunki prowadzenia określonej działalności, występujące w branżach pod uwagę potencjalnych miejscach lokalizacji i realizacji inwestycji. Identyfikowane warunki mają wpływ na nakłady inwestycyjne oraz bieżące koszty eksploatacyjne i jako takie są określane czynnikami lokalizacji BIZ.

Po drugie, lokalizacja może być rozumiana jako użytkowany w określony sposób fragment przestrzeni geograficznej, mający specyficzne cechy fizyczne (przyrodnicze i antropogeniczne), społeczne i ekonomiczne, wpływające na efektywność ekonomiczną prowadzenia w tym miejscu danego rodzaju działalności gospodarczej. Jest to więc miejsce, w którym znajduje się lub może się znaleźć inwestor, a cechy tego miejsca decydują o możliwościach i ekonomicznej efektywności realizacji misji przedsiębiorstwa inwestującego. Liczba potencjalnych lokalizacji w znaczeniu miejsca inwestycji, zwłaszcza tych szczególnie atrakcyjnych, w aktualnych warunkach wyraźnie się zmniejsza. Coraz większe natężenie działalności gospodarczej, swoboda przepływu kapitału w skali międzynarodowej, wzrost mobilności inwestycyjnej powodują swoiste „kurczenie się” świata, traktowane zresztą jako jeden ze skutków globalizacji. Jednocześnie to właśnie globalizacja otwiera narodowe przestrzenie społeczne i gospodarcze, sprawiając (pozorne) wrażenie, że lokalizacja w znaczeniu miejsca traci na znaczeniu.

Zgodnie z trzecim sposobem rozumienia lokalizacji jest ona traktowana jako rozmieszczenie określonej działalności gospodarczej w danej przestrzeni społecznej i ekonomicznej. W tym przypadku nacisk położony jest na organizację przestrzenną danego przedsięwzięcia, co jest związane z podejściem sieciowym do problemu internacjonalizacji przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwo traktowane jest jako element sieciowego układu pewnej liczby współpracujących ze sobą podmiotów, przykładowo mającego charakter klastra. Każda z tych struktur posiada określoną organizację przestrzenną, co oznacza, że mamy do czynienia z lokalizacją zbioru jednostek (obiektów), należących do danego wielozakładowego przedsiębiorstwa lub siecią współpracujących niezależnych podmiotów [10, s. 35-38].

Podejście sieciowe do internacjonalizacji staje się jednym z najbardziej aktualnych zagadnień w badaniach funkcjonowania przedsiębiorstw i rynku oraz zarządzania przedsiębiorstwami z punktu widzenia poprawy efektywności i pozycji strategicznej. Postępujący wzrost zainteresowania zagadnieniem sieci zapoczątkowany został na początku

lat 90. ubiegłego wieku w sytuacji przyspieszenia procesów globalizacyjnych w gospodarce i umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw. W ramach podejścia sieciowego eksponuje się znaczenie całokształtu powiązań przedsiębiorstwa z otoczeniem, tworzących wielopodmiotowe, skomplikowane układy zależności i rozbudowaną sieć powiązań [7].

2. Atrakcyjność inwestycyjna i jej czynniki

Z punktu widzenia inwestorów zagranicznych poszczególne kraje i ich regiony charakteryzują się odmienną atrakcyjnością inwestycyjną. W literaturze przedmiotu nie istnieje jedna zwarta definicja atrakcyjności inwestycyjnej, co jest typowe dla ekonomii jako nauki społecznej. Atrakcyjność inwestycyjną można rozumieć jako zespół przewag danego miejsca (kraju, regionu), gdyż pewne obszary wykazują relatywnie lepsze uwarunkowania dla działalności inwestycyjnej niż inne [9, s. 131].

Korzyści związane z lokalizacją BIZ wynikają ze specyficznych cech obszaru (kraju, regionu), w którym jest inicjowana i rozwijana działalność gospodarcza. Obszary oferujące optymalną kombinację czynników lokalizacji są atrakcyjne inwestycyjnie, gdyż pozwalają na redukcję nakładów inwestycyjnych i bieżących kosztów funkcjonowania przedsiębiorstwa, ułatwiając maksymalizację zysków oraz zmniejszając ryzyko niepowodzenia inwestycji.

Atrakcyjność inwestycyjna ma wielowymiarowy charakter. Aby go możliwie najdokładniej odzwierciedlić konieczne jest przeanalizowanie wielu zmiennych będących podstawą oceny przestrzennego zróżnicowania poszczególnych korzyści lokalizacji. W literaturze przedmiotu z zakresu zarządzania międzynarodowego i form internacjonalizacji przedsiębiorstwa znaleźć można różne sposoby podejścia i klasyfikacje czynników lokalizacji BIZ oraz ich uwarunkowań [4; 8; 13; 14]. W artykule uwzględniono klasyfikację proponowaną przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR), który w badaniach prowadzonych w Polsce od 2005 r. na temat kryteriów, jakimi posługują się inwestorzy zagraniczni przy podejmowaniu decyzji o lokalizacji inwestycji, wymienia takie czynniki jak: dostępność transportowa, koszty pracy, wielkość i jakość zasobów pracy, chłonność rynku zbytu, poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej i społecznej, poziom rozwoju gospodarczego, poziom bezpieczeństwa powszechnego, aktywność obszaru względem inwestorów [1, s. 13].

Ryzyko lokalizacji związane z dostępnością transportową dotyczy zapewnienia warunków umożliwiających dostępność i kontakty z dostawcami i podmiotami współpracującymi, a także z klientami. Szczególnie ważne jest umożliwienie i szybkość dostaw surowców i komponentów niezbędnych do produkcji, a także dostarczenie produktów finalnych do odbiorców. W określaniu poziomu dostępności transportowej danej lokalizacji istotne znaczenie mają takie zagadnienia jak rodzaj i jakość infrastruktury transportowej (autostrady,

drogi ekspresowe, porty lotnicze i morskie), odległość od granicy kraju, położenie regionu względem centrum administracyjnego kraju (stolica) i innych ośrodków regionalnych.

Zasoby pracy dostępne w kraju (regionie) przyjmującym inwestorów zagranicznych zaliczane są do podstawowych czynników wpływających na poziom ryzyka realizacji inwestycji. Poziom ich dostępności warunkuje sprawne funkcjonowanie przedsiębiorstwa, kształtowanie odpowiedniej kultury organizacyjnej, wpływa na kształtowanie się kosztów pracy. O poziomie ryzyka związanego z zasobami pracy decydują zarówno aspekty ilościowe jak i jakościowe. Oprócz możliwości zatrudnienia odpowiedniej liczby pracowników, bardzo ważne jest, żeby posiadali oni pożądane przez inwestora kwalifikacje, umiejętności zawodowe i doświadczenie. Poddając ocenie ryzyko związane z zasobami pracy, należy uwzględnić takie czynniki jak liczba pracujących, poziom bezrobocia, napływ absolwentów szkół średnich i wyższych i zgodność ich wykształcenia z potrzebami inwestora, wysokość wynagrodzeń. W zależności od rodzaju działalności gospodarczej potencjalni inwestorzy poszukują odmiennych cech zasobów pracy.

Chłonność rynku kształtuje atrakcyjność inwestycyjną wyznaczając możliwości sprzedaży przez inwestora dóbr i usług na określonym rynku. Fundamentalną rolę odgrywają wielkość rynku zbytu i poziom zamożności gospodarstwa, a także wydatki inwestycyjne przedsiębiorstw oraz samorządów. Wraz ze wzrostem chłonności rynku generalnie rośnie prawdopodobieństwo zwrotu poniesionych nakładów inwestycyjnych. Wysoka chłonność rynku pozwala ograniczyć cenę oferowanych produktów (w zależności od strategii realizowanej przez inwestora). Chłonność rynku – podobnie jak inne czynniki lokalizacji – ma różne znaczenie w przypadku różnych rodzajów działalności gospodarczej prowadzonej przez inwestora. Generalnie przyjmuje się, że rola tego czynnika jest mniejsza w odniesieniu do działalności przemysłowej (wytwarzane dobra przemysłowe w danym kraju zazwyczaj dystrybuowane są na wielu różnych rynkach), natomiast zdecydowanie większa w przypadku dóbr konsumpcyjnych, a zwłaszcza usług, których sprzedaż wymaga bezpośredniego kontaktu z klientem.

Infrastruktura gospodarcza wpływa na poziom ryzyka lokalizacji na danym rynku poprzez oddziaływanie na usprawnienie procesu realizacji inwestycji jak i jej dalsze funkcjonowanie. W analizie atrakcyjności inwestycyjnej uwzględnia się w związku z powyższym takie elementy infrastruktury jak gęstość instytucji otoczenia biznesu, obecność ośrodków naukowo-badawczych, liczba imprez targowo-wystawienniczych, funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych. W przypadku działalności produkcyjnej istotna jest obecność wolnych terenów inwestycyjnych w specjalnych strefach ekonomicznych. Z kolei działalność zaawansowana technologicznie lokalizowana jest z reguły w regionach, w których funkcjonują ośrodki naukowo-badawcze i występuje wysoki poziom jakości kapitału intelektualnego.

Odmienny charakter ma infrastruktura społeczna w kontekście ryzyka lokalizacji inwestycji, która wprawdzie w znikomym stopniu bezpośrednio wpływa na wielkość

ponoszonych nakładów inwestycyjnych oraz koszty funkcjonowania inwestora, lecz charakteryzuje się znacznym oddziaływaniem o charakterze pośrednim. Oddziaływanie to odbywa się poprzez kształtowanie korzystnych warunków życia, co umacnia wielkość i jakość zasobów pracy, tworzenie klimatu otwartości w wymianie poglądów sprzyjającego innowacjom. Analizując atrakcyjność inwestycyjną pod uwagę można wziąć takie elementy infrastruktury społecznej jak liczba i aktywność instytucji kultury czy nasycenie infrastrukturą hotelową i gastronomiczną. Infrastruktura społeczna ma istotne znaczenie dla lokalizacji działalności zaawansowanej technologicznie, a w szczególności usługowej, które w największym stopniu zależne są od dostępności wysokiej jakości kapitału ludzkiego i klimatu społecznego sprzyjającego innowacjom.

Wpływ poziomu rozwoju gospodarczego na atrakcyjność inwestycyjną wiąże się przede wszystkim z występowaniem środowiska gospodarczego, umożliwiającego inwestorowi nawiązanie kooperacji w zakresie dostaw niezbędnych zasobów umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie inwestycji. Na rynkach zaawansowanych gospodarczo zazwyczaj mamy do czynienia z prorozwojowym podejściem władz i innych uczestników rynku, co korzystnie wpływa na realizację inwestycji.

Aktualnie rośnie znaczenie ryzyka lokalizacji inwestycji w związku ze stanem środowiska naturalnego. Polityka realizowana w tym zakresie przez organizacje międzynarodowe, władze państwowe i samorządy terytorialne tworzy określone uwarunkowania, w tym przede wszystkim o charakterze prawnym, związane z ochroną środowiska, które muszą być uwzględnione przez przedsiębiorstwa podejmujące decyzję o inwestycjach na danym terenie. Wspomnieć trzeba o rosnącym znaczeniu rozwiązań ekologicznych w działalności wytwórczej, ograniczaniu emisji zanieczyszczeń do atmosfery, wód powierzchniowych i podziemnych, zagospodarowywaniu odpadów. Uwzględnić trzeba również istnienie obszarów o wysokich walorach środowiska przyrodniczego objętych prawną ochroną, co znacznie ogranicza możliwości lokalizacji inwestycji. Konieczność ponoszenia przez inwestorów coraz większych nakładów na ochronę środowiska może negatywnie wpłynąć na skłonność do inwestowania, zwłaszcza jeśli dodatkowo pojawiają się inne rodzaje ryzyka lokalizacji inwestycji.

Kolejnym czynnikiem atrakcyjności inwestycyjnej jest poziom bezpieczeństwa powszechnego. Malejący poziom bezpieczeństwa świadczy o powstawaniu deficytów kapitału społecznego oraz jest sygnałem występowania patologii społecznych i/lub słabości systemu władzy. Niski poziom kapitału społecznego może znacząco utrudniać proces realizacji inwestycji i jej dalsze funkcjonowanie. Poziom bezpieczeństwa powszechnego, podobnie jak wcześniej opisana infrastruktura społeczna, jedynie w niewielkim stopniu przekłada się bezpośrednio na wyniki finansowe inwestycji. Wprawdzie można wskazać zagadnienia związane z bezpieczeństwem powszechnym i oddziałujące bezpośrednio na wynik finansowy, np. zwiększone wydatki na ochronę majątku i pracowników w warunkach występowania różnych zagrożeń, jednak decydujące będzie oddziaływanie pośrednie. Rola

tego czynnika w kreowaniu atrakcyjności inwestycyjnej w większym stopniu wiąże się bowiem z poczuciem bezpieczeństwa osobistego i odpowiedzialnością za współpracowników lub ważnych kontrahentów inwestora, a więc nie ma charakteru wymiernego. Poza tym niski poziom bezpieczeństwa powszechnego może powodować zmniejszenie wielkości i obniżenie jakości zasobów pracy w wyniku odpływu personelu i kontrahentów, którzy coraz intensywniej odczuwają pogorszenie się warunków życia jeśli chodzi o poczucie bezpieczeństwa, a więc jedną z podstawowych potrzeb człowieka.

Ostatnim analizowanym czynnikiem jest aktywność władz krajowych i samorządowych wobec inwestorów zagranicznych. Może być rozumiana jako zdolność do kreowania wizerunku kraju, regionu, jego popularyzacji, a także stworzenia przez władze dobrego klimatu dla inwestycji. Wspomnieć trzeba o takich aspektach aktywności jak działalność informacyjno-promocyjna, stopień przygotowania ofert inwestycyjnych, formy wsparcia dla inwestorów zagranicznych.

3. Ryzyko lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce na tle tendencji europejskich i światowych

W Polsce badaniami dotyczącymi kryteriów, jakimi posługują się inwestorzy zagraniczni przy podejmowaniu decyzji o lokalizacji inwestycji w naszym kraju zajmuje się m.in. wspomniany IBnGR, a także Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ). Szczególnie interesujące są raporty zawierające analizy porównawcze atrakcyjności inwestycyjnej różnych krajów i wynikającego stąd poziomu ryzyka lokalizacji BIZ. Opracowania takie są cyklicznie publikowane m.in. przez Bank Światowy, Konferencję Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD), jak również międzynarodowe firmy konsultingowe.

W artykule przedstawiono wyniki badań European Attractiveness Survey prowadzonych przez firmę Ernst & Young (EY) i opublikowanych w 2017 r. Składają się one z dwóch części: danych gromadzonych w ramach EY Global Investment Monitor o inwestycjach zagranicznych w Europie w 2016 r. (z wyłączeniem inwestycji portfelowych oraz fuzji i przejęć) oraz badań postrzegania przez inwestorów zagranicznych poszczególnych krajów oraz miast. Badanie ankietowe dotyczące atrakcyjności inwestycyjnej zostało przeprowadzone w marcu 2017 r. z udziałem 505 respondentów, którymi byli decydenci biznesowi odpowiedzialni za inwestycje zagraniczne. EY opublikowało również szczegółowy raport dotyczący atrakcyjności inwestycyjnej Polski, w którym zbadano postrzeganie naszego kraju przez inwestorów zagranicznych. Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w marcu i kwietniu 2017 r. Na pytania EY odpowiedziało 208 respondentów (z tej grupy 58% jest już obecnych na polskim rynku). Ankietowani odpowiedzieli na pytania dotyczące m.in. planów

inwestowania w Polsce, czynników kształtujących atrakcyjność inwestycyjną naszego kraju, a także potencjalnych ryzyk [15].

Z przeprowadzonych badań wynika, że Europa Zachodnia (lider) i Europa Środkowo-Wschodnia (3. miejsce) w 2017 r. należą do najbardziej atrakcyjnych regionów inwestowania na świecie, przy czym nasza część Europy odnotowała największy awans spośród wszystkich regionów w porównaniu z 2015 r., zrównując się pod tym względem z Chinami (tablica 1).

Tablica 1

Najbardziej atrakcyjne regiony inwestowania na świecie według międzynarodowych inwestorów w latach 2005-2016^(*)

Region	Rok					
	2007	2009	2011	2013	2015	2017
Europa Zachodnia	55%	40%	35%	37%	50%	53%
Europa Środkowo-Wschodnia	39%	39%	29%	28%	28%	37%
Ameryka Północna	38%	25%	23%	29%	39%	39%
Indie	26%	20%	23%	19%	18%	15%
Chiny	48%	33%	38%	43%	38%	37%
Brazylia	7%	12%	16%	26%	14%	7%

^(*) Badani inwestorzy mieli możliwość wskazania po trzy najbardziej atrakcyjne regiony w ich opinii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [5].

Jak podaje EY, w 2016 r. w Europie ogłoszono 5845 projektów inwestycyjnych w ramach BIZ, co oznaczało wzrost o 15% w porównaniu z rokiem wcześniejszym. Inwestorzy międzynarodowi planowali utworzyć w związku z tym blisko 260 tys. miejsc pracy. Warto też zauważyć, że po znacznych wahaniami liczby ogłaszanych projektów w latach 2005-2012, począwszy od 2013 r. liczba ta regularnie wzrasta, a tempo przyrostu było największe właśnie w 2016 r. (tablica 2).

Tablica 2

Realizacja projektów w ramach bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie w latach 2005-2016

Rok	Liczba projektów BIZ w Europie	Zmiana (r/r)	Udział projektów realizowanych w:	
			Europie Zachodniej	Europie Środkowo-Wschodniej
2005	3065	-	71%	29%
2006	3531	+15%	74%	26%
2007	3712	+5%	72%	28%
2008	3720	0%	73%	27%
2009	3303	-11%	77%	23%
2010	3758	+14%	75%	25%
2011	3909	+4%	78%	22%
2012	3797	-3%	78%	22%
2013	3957	+4%	80%	20%
2014	4448	+12%	81%	19%
2015	5083	+14%	77%	23%
2016	5845	+15%	77%	23%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [6].

Firma EY potwierdza silną pozycję Polski na inwestycyjnej mapie Europy, i to nie tylko naszej części kontynentu. W ostatnich trzech latach (2014-2016) liczba projektów BIZ w Polsce rosła bardzo szybko. O ile w latach 2004-2013 inwestorzy zagraniczni ogłaszali w naszym kraju przeciętnie 142 projekty rocznie, to w latach 2014-2016 liczba ta wzrosła o 40% do 200. Jest to wartość wyższa niż w innych państwach Europy Środkowo-Wschodniej, gdzie ostatnie trzy lata przyniosły wzrost przeciętnej liczby ogłaszanych rocznie projektów o 25% względem poprzedniej dekady. Trzeba podkreślić, że w latach 2005-2016 przeciętnie ponad 80% wszystkich projektów BIZ ogłoszonych w Polsce pochodziło z krajów Europy Zachodniej oraz USA.

W 2016 r. w Polsce ogłoszono 256 nowych projektów BIZ, podczas gdy rok wcześniej było 211 projektów. Wzrost o 21% powoduje powrót naszego kraju do pierwszej piątki najpopularniejszych europejskich kierunków inwestycyjnych po raz pierwszy od 2008 r. W ramach inwestycji w 2016 r. w Polsce planowano powstanie ponad 22 tys. miejsc pracy (wzrost o 12% w porównaniu z 2015 r.), co oznacza drugi wynik w Europie. Zarówno pod względem liczby projektów jak i powstałych miejsc pracy Polska okazała się niekwestionowanym liderem Europy Środkowo-Wschodniej (tablica 3). Równocześnie, niemal połowa inwestorów międzynarodowych (48%) oczekuje poprawy atrakcyjności naszego kraju w najbliższych trzech latach. Polska będzie rywalizowała o inwestorów przede wszystkim z Czechami – badani przez EY inwestorzy właśnie naszego południowego sąsiada uważają za głównego konkurenta Polski w staraniach o nowe projekty BIZ [12].

Tablica 3

Wiodące kraje w Europie pod względem realizacji projektów oraz liczby miejsc pracy w ramach bezpośrednich inwestycji zagranicznych w latach 2015-2016

Liczba projektów BIZ					Liczba miejsc pracy stworzonych przez BIZ				
Lp.	Kraj	Rok		Zmiana (r/r)	Lp.	Kraj	Rok		Zmiana (r/r)
		2015	2016				2015	2016	
1.	W. Brytania	1065	1144	+7%	1.	W. Brytania	42336	43165	+2%
2.	Niemcy	945	1063	+12%	2.	Polska	19651	22074	+12%
3.	Francja	598	779	+30%	3.	Niemcy	17126	19961	+17%
4.	Hiszpania	248	308	+24%	4.	Rumunia	12746	17545	+38%
5.	Polska	211	256	+21%	5.	Francja	13639	16980	+24%
6.	Holandia	219	207	-5%	6.	Serbia	10631	16396	+54%
7.	Rosja	201	205	+2%	7.	Rosja	13672	15064	+10%
8.	Belgia	211	200	-5%	8.	Czechy	9332	14292	+53%
9.	Irlandia	127	141	+11%	9.	Hiszpania	7126	12969	+82%
10.	Turcja	134	138	+3%	10.	Węgry	11741	12450	+6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [6].

Jako główne czynniki atrakcyjności Polski w opinii inwestorów zagranicznych wymieniane są koszty pracy (45%), poziom umiejętności pracowników (43%) i nieco rzadziej potencjał do wzrostu produktywności (31%). Zauważalne są różnice w określaniu ryzyk

między firmami funkcjonującymi i niefunkcjonującymi w naszym kraju. Pierwsze wskazywały na ryzyka weryfikowane empirycznie w wyniku prowadzonej działalności w Polsce, natomiast drugie prawdopodobnie kierowały się opiniami kreowanymi przez media lub pochodzącymi z innych źródeł. O ile koszty pracy były wskazywane przez wszystkie firmy jako czynnik o podobnym i dużym znaczeniu, to firmy zagraniczne funkcjonujące w Polsce znacznie częściej niż te niefunkcjonujące w naszym kraju wysoko oceniają poziom umiejętności polskich pracowników i potencjał do wzrostu produktywności (tablica 4).

Tablica 4

Zalety Polski w porównaniu z innymi krajami europejskimi w opinii inwestorów zagranicznych

Wyszczególnienie	Firmy funkcjonujące w Polsce		Firmy niefunkcjonujące w Polsce		Wszystkie firmy	
	Odsetek wskazań	Miejsce	Odsetek wskazań	Miejsce	Odsetek wskazań	Miejsce
Koszty pracy	45%	2	46%	1	45%	1
Poziom umiejętności pracowników	57%	1	23%	4	43%	2
Potencjał do wzrostu produktywności	44%	3	12%	7	31%	3
Rynek krajowy	31%	4	26%	3	29%	4
Transport i infrastruktura logistyczna	24%	5	27%	2	26%	5
Stabilność i przejrzystość otoczenia politycznego, prawnego, regulacyjnego	8%	7	19%	5	13%	6
Elastyczność regulacji rynku pracy	7%	9	15%	6	10%	7
Stabilność warunków społecznych	9%	6	7%	9	8%	8
Opodatkowanie przedsiębiorstw	4%	10	11%	8	7%	9
Infrastruktura telekomunikacyjna	8%	7	6%	10	7%	9
System zachęt rządowych	4%	10	5%	11	5%	11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [12].

Wśród głównych ryzyk wskazywanych przez inwestorów zagranicznych dla Polski wymienia się: niestabilne otoczenie polityczne, społeczne i gospodarcze (51%), nieprzewidywalne otoczenie regulacyjne (31%), restrykcyjne podejście władz podatkowych (26%) i nieprzejrzyste zasady oraz niekonkurencyjny system zachęt rządowych (25%). Rzadziej wskazywano natomiast korupcję/brak przejrzystości (21%), restrykcyjne otoczenie regulacyjne (18%) i ograniczoną dostępność pracowników (15%). Niestety firmy funkcjonujące w Polsce znacznie częściej wskazywały wszystkie wyżej wymienione rodzaje ryzyk (z wyjątkiem korupcji/braku przejrzystości) w porównaniu z firmami niefunkcjonującymi w naszym kraju (tablica 5), co może świadczyć o ich niekorzystnych doświadczeniach w analizowanych kwestiach.

Zakończenie

Czynniki lokalizacji BIZ są postrzegane przez pryzmat specyficznych cech (właściwości) miejsca podejmowania inwestycji. Korzystne kształtowanie się czynników lokalizacyjnych BIZ pozwala na obniżenie nakładów inwestycyjnych oraz bieżących kosztów działalności przedsiębiorstwa w danym kraju (regionie). Optymalna kombinacja czynników lokalizacji decyduje o niższym ryzyku podejmowania i realizacji BIZ.

Tablica 5

Główne ryzyka dla Polski w opinii inwestorów zagranicznych

Wyszczególnienie	Firmy funkcjonujące w Polsce		Firmy niefunkcjonujące w Polsce		Wszystkie firmy	
	Odsetek wskazań	Miejsce	Odsetek wskazań	Miejsce	Odsetek wskazań	Miejsce
Niestabilne otoczenie polityczne, społeczne i gospodarcze	59%	1	40%	1	51%	1
Nieprzewidywalne otoczenie regulacyjne	34%	2	26%	3	31%	2
Restrykcyjne podejście władz podatkowych	32%	3	18%	5	26%	3
Nieprzejrzyste zasady oraz niekonkurencyjny system zachęt rządowych	28%	4	22%	4	25%	4
Korupcja/brak przejrzystości	17%	7	28%	2	21%	5
Restrykcyjne otoczenie regulacyjne	20%	5	13%	6	18%	6
Ograniczona dostępność pracowników	19%	6	10%	7	15%	7

Zródło: Opracowanie własne na podstawie [12].

W kontekście analizy atrakcyjności inwestycyjnej wspomnieć trzeba o konieczności dynamicznego ujęcia czynników lokalizacji, tj. traktowania ich jako elementu procesu ciągłego dostosowywania się do zmieniającego się otoczenia w różnych wymiarach przestrzennych i rozpatrywanego z punktu widzenia różnych zasobów.

Intensywność zaangażowania inwestycyjnego decyduje o sile i zakresie oddziaływania inwestora na wybraną lokalizację. Trzeba pamiętać, że z jednej strony przedsiębiorstwo adaptuje się do miejsca lokalizacji swojej inwestycji, starając się dostosować do jego specyfiki (kraju, regionu), ale z drugiej – będzie usiłowało przystosować tę specyfikę do swoich potrzeb i oczekiwań. Z punktu widzenia inwestora nie chodzi bowiem o to, by w danej lokalizacji jedynie trwać i przetrwać, ale przede wszystkim o tworzenie korzystnych podstaw do rozwoju, poprawy pozycji konkurencyjnej i wzrostu swojej wartości.

Z badań przeprowadzonych przez firmę doradczą Ernst & Young wynika, że inwestorzy zagraniczni realizujący BIZ wskazują na poprawę atrakcyjności inwestycyjnej Polski w 2016 r. w porównaniu z latami wcześniejszymi. Jednocześnie niemal połowa badanych

inwestorów oczekuje dalszej poprawy atrakcyjności naszego kraju w najbliższych trzech latach. Wśród silnych stron polskiej gospodarki inwestorzy wymieniają elementy rynku pracy – koszty pracy oraz umiejętności pracowników, a także potencjał do wzrostu produktywności. Z kolei do głównych ryzyk wskazywanych przez inwestorów należą: niestabilne otoczenie polityczne, społeczne i gospodarcze, nieprzewidywalne otoczenie regulacyjne, restrykcyjne podejście władz podatkowych, nieprzejrzyste zasady oraz niekonkurencyjny system zachęt rządowych.

Bibliografia

1. Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2016. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2016.
2. Drabik I.: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako forma ekspansji przedsiębiorstwa i ich wpływ na gospodarkę, [w:] Cisek M., Nowogródzka T. (red.): Stabilność organizacji we współczesnej gospodarce. Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2014.
3. Drabik I.: Tendencje zmian w przepływach bezpośrednich inwestycji zagranicznych we współczesnej gospodarce światowej, [w:] Brzóska J., Pyka J. (red.): Organizacja i zarządzanie. Zeszyt 73. Nowoczesność przemysłu i usług. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej Nr 1919. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2014.
4. Dunning J.H.: *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Addison-Wesley, Wokingham 1993.
5. European Attractiveness Survey. EY 2017.
6. European Investment Monitor. EY 2017.
7. Fonfara K. (red.): *Zachowanie przedsiębiorstwa w procesie internacjonalizacji. Podejście sieciowe*. PWE, Warszawa 2009.
8. Gorynia M.: *Strategie zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw*. PWE, Warszawa 2007.
9. Kozłowska M.: *Atrakcyjność inwestycyjna – rozważania teoretyczne*, [w:] Zagóra-Jonszta U. (red.): *Problemy gospodarcze w ujęciu teoretycznym i praktycznym*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Wydawnictwo UE w Katowicach, Katowice 2012.
10. Kuciński K. (red.): *Ryzyko lokalizacji przedsiębiorstw w Polsce*. CeDeWu, Warszawa 2014.
11. Limański A., Drabik I.: *Ekonomiczne konsekwencje działalności inwestycyjnej korporacji transnarodowych*, [w:] Grzywna Z. (red.): *Nowoczesne rozwiązania w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego*. WSZMiJO, Katowice 2011.
12. Poland's Attractiveness Survey. EY 2017.

13. Sitek E.: Ryzyko bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
14. White C., Fan M.: Risk and Foreign Direct Investment. Palgrave Macmillan, New York 2006.
15. www.ey.com (dostęp: 21.06.2017).